

Nr 335

Av fru Gärde Widemar m. fl., om vissa ändrade regler angående förmyndares förvaltning av omyndigas egendom m. m.

Om förmyndares förvaltning av omyndigs egendom stadgas i 15 kap. föräldrabalken.

I 1 § utsäges, att förmyndaren är pliktig att tillse, att den omyndiges tillgångar äro anbragta sålunda att erforderlig trygghet finnes för deras bestånd och skälig avkastning erhålles.

Enligt 2 § skola lösören, som icke böra behållas till nytta för den omyndige, avyttras. Vissa undantag härifrån äro dock medgivna.

Aktier och andra värdepapper böra enligt 3 §, om de icke kunna med trygghet till den omyndiges fördel behållas, av förmyndaren försäljas, när det lämpligen kan ske. Fordringar, som icke kunna med trygghet förbliva utestående, böra så snart ske kan indrivas.

I 4 § stadgas, att den omyndiges penningmedel skola göras räntebärande. För sådant ändamål äger förmyndaren inköpa obligationer eller förvärva fordran, som inskrives eller inskrivits i statsskuldboken, eller utlåna medlen mot inteckning i fast egendom eller ock i myndlingens namn insätta dem hos postsparbanken eller sparbank eller för längre tid hos annan bank. Med bank avses i detta sammanhang jämväl centralkassa för jordbrukskredit. Närmare bestämmelser om de obligationer, som må inköpas, om beskaffenheten av den inteckningssäkerhet, varemot utlåning må ske, samt om de räkningar, å vilka insättning hos bank må ägarum, meddelas av Konungen.

Bestämmelser i sistnämnda ämnen finnas upptagna i en förordning av den 21 november 1924.

Utan särskilt samtycke av överförmyndaren äger förmyndaren enligt 1 § i denna förordning för omyndigs medel inköpa följande slag av obligationer, nämligen 1) obligationer, som utfärdats eller garanterats av staten; 2) obligationer, utfärdade eller garanterade av svensk kommun eller landsting, som till lånets upptagande eller garanterande erhållit Konungens tillstånd; 3) Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolets obligationer; 4) Sveriges allmänna hypoteksbanks, Konungariket Sveriges stadshypotekskassas eller Svenska hostadskreditkassans obligationer; samt 5) obligationer, utfärdade av Stockholms inteckningsgarantiaktiebolag eller av aktiebolag, som driver lånerörelse i enlighet med bestämmelserna i lagen den 22 juni 1911.

Enligt 2 § må utlåning av omyndigs medel, utan överförmyndarens samtycke, äga rum allenast mot säkerhet av in-teckning, inom sextio procent av senast fastställda taxeringsvärdet, i jordbruksfastighet eller ock i annan fastighet i stad, köping eller municipalsamhälle, varå finnes uppförd byggnad, huvudsakligen innehållande bostadslägenheter för uthyrning; dock skall, för att in-teckning i fastighet av sistnämnda slag må belånas, in-teckningen vara belägen jämväl inom det belopp, som täckes av brandförsäkring. Är in-teckningen meddelad i fast egendom, som består av jordbruksfastighet och annan fastighet, må hänsyn tagas allenast till det taxeringsvärde, som åsatts jordbruksfastighet.

Omyndigs medel må vidare enligt 3 § insättas, förutom hos postsparbanken eller sparbank, å depositionsräkning hos annan bank, dock med sådant villkor i fråga om tiden, att hos banken högsta ränta enligt sådan räkning erhålles. Gottgöres samma ränta för medel, som in-estå å annan räkning, må ock därå insättning ske.

I 5 § av nyssnämnda kapitel i föräldrabalken stadgas att, om förmyndaren vill göra den omyndiges penningmedel räntebärande på annat sätt än i 4 § avses, eller om han vill använda dem till inköp av aktier eller därmed jämförliga värdepapper eller eljest göra dem fruktbärande, han skall taga överförmyndarens samtycke därtill. Ej må sådant samtycke givas, med mindre särskilda skäl äro därtill.

De regler, som sålunda gälla rörande placering av omyndigs egendom, bygga på förutsättningen att man kan räkna med ett något så när fast penningvärde. Beträffande omyndigas egendom är säkerhetskravet det primära. De nu gällande reglerna kunna emellertid i varje fall vid en restriktiv tillämpning — och de inbjuda härtill — under tider av fallande penningvärde lända den omyndige till ekonomiskt förfång så till vida som penningmedlens placering i fordringar icke på samma sätt som förvärv av realvärden garanterar den omyndige mot förlust genom penningvärdets fall. Den under senare tid skedda hastiga penningförsämringen har gjort, att de omyndiga på grund av gällande placeringsregler reellt sett gått förlustiga en avsevärd del av sina medel. De ha t. o. m. drabbats hårdare än myndiga personer, som kunnat välja sina placeringar.

Hänsyn till önskvärdheten att skydda de omyndigas kapital mot värde-minskning till följd av förändringar i penningvärdet får naturligtvis å andra sidan icke drivas så långt att man bortser från de risker i övrigt, som äro förknippade med kapitalplacering av olika slag.

Det gäller att utforma sådana regler att man såvitt möjligt garderar den omyndige både mot inflation och andra ekonomiska risker.

Stadgandet i 15 kap. 5 § föräldrabalken om överförmyndarens samtycke till viss placering har kommit att tillämpas väsentligt olika på olika håll. Medan i Stockholm och andra större städer placering i börsnoterade aktier i stor utsträckning medgivits, ha inom andra kommuner, särskilt

på landsbygden, ur de omyndigas synpunkter välmotiverade framställningar om sådan placering stött på principiellt motstånd från överförmyndares sida. Denna skillnad i tillämpningen måste anses stötande.

Den allmänna inställningen till placering av omhänderhavda medel i aktier har under tiden efter de nu gällande placeringsreglernas tillkomst 1924 undergått en väsentlig förändring. Kassor och fonder, icke minst har detta gällt fackföreningarnas medel, vilka tidigare uteslutande placerades i obligationer och andra fordringar, placeras numera ofta till väsentliga delar i aktier. Även försäkringsbolag placera numera ofta sina fria fonder delvis i aktier. Det må i detta sammanhang anmärkas, att Nobelstiftelsens styrelse medgivit rätt att inom viss gräns för stiftelsens räkning inköpa bl. a. aktier i "sådana svenska industriella företag, som med fästat avseende å naturatillgångar och övriga ekonomiska förhållanden befinnas lämpliga för anbringande av stiftelsens medel".

Frågan om ändrade placeringsbestämmelser och därmed sammanhängande frågor har varit föremål för motioner vid 1951, 1952 och 1955 års riksdagar.

För att få till stånd mer ändamålsenliga bestämmelser rörande placering av omyndigas medel och en större jämnhet i tillämpningen på detta område anse vi att en utredning nu bör komma till stånd. Genom lämpliga regler bör man dessutom söka lägga hinder mot placeringar av spekulativ karaktär.

I samband med utredning om ändrade regler beträffande placering av omyndigas medel torde möjligheterna att tillhandagå de överförmyndare, som finna sig vara i behov därav, sakkunnig upplysning angående lämpligheten av olika placeringsmöjligheter övervägas. Den stora olikhet i tillämpningen av placeringsreglerna, som för närvarande råder, sammanhänger uppenbarligen i hög grad med de varierande förutsättningarna hos olika överförmyndare att på eget ansvar bedöma ekonomiska förhållanden av denna art. Det måste anses mycket otillfredsställande för en omyndig eller hans förmyndare att frågan om hur den omyndiges medel skola på ett betryggande och samtidigt med hänsyn till hans förhållande och behov lämpligaste sätt placeras skall vara helt beroende av kompetensen hos den överförmyndare, som har tillsyn över förmynderskapet. Olika lösningar äro här tänkbara.

En möjlighet, som måhända kan förtjäna att närmare prövas, är att rådgivningen åt överförmyndarna anförtros åt en särskild nämnd sammansatt av personer med omfattande erfarenhet inom näringsliv och finansförvaltning. Huruvida en dylik nämnd skall verka centralt eller eventuellt uppdelas på ett flertal nämnder, verksamma inom var sin del av landet, bör även övervägas. I de fall då förmyndaren och överförmyndaren stannat i olika mening i en placeringsfråga torde förmyndaren redan nu kunna hänvända sig till förmynderskapsdomstolen. Kommer den

nu ifrågasatta nämnden till stånd, lära domstolarna i dylika fall icke komma att underlåta att inhämta yttrande därifrån.

Den föreslagna utredningen bör slutligen också undersöka möjligheterna att förbättra kontrollen över överförmyndarnas förvaltning. Denna kontroll, som nu ligger hos förmynderskapsdomstolen, har i realiteten blivit av rent formell natur. Att så är förhållandet framgår av följande uttalande i ett den 26 november 1952 av särskilt förordnad utredningsman avgivet betänkande: "I fråga om föreskriften om inspektion av överförmyndarna har utredningsmannen av de inkomna uppgifterna funnit framgå, att tillämpningen därav vore föga enhetlig. I endast omkring 25 domsagor bleve överförmyndarnas verksamhet föremål för inspektion mer regelbundet eller i varje fall efter viss turordning. Från en domsaga med 13 överförmyndardistrikt hade meddelats att alla distrikt inspekterades årligen. Eljest förlöpte i regel 3—5 år mellan inspektionerna, men även intervaller på upp till tio år hade uppgivits förekomma. I ett 20-tal domsagor hade endast inspektion av vissa distrikt förekommit, och från icke mindre än ett 70-tal domsagor hade meddelats att inspektion aldrig verkstälts."

Några åtgärder ha, såvitt känt är, ännu icke vidtagits med anledning av detta betänkande. I första hand böra de åtgärder vidtagas som föreslagits i betänkandet, och i andra hand bör undersökas, huruvida icke kontrollen av överförmyndarna kan ytterligare utbyggas.

Under hänvisning till ovan anförda hemställa vi,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning för att utforma lämpliga regler angående placering av omyndigs penningmedel samt angående sakkunnig hjälp åt överförmyndarna och utvidgad kontroll över dessa.

Stockholm den 26 januari 1956

Ingrid Gärde Widemar

Ebon Andersson

Nils Aastrup

Nils Theodor Larsson
Hammarby